

UDK 811.163.4'28(497.16):929

Vujičić D.

Pregledni rad

Adnan ČIRGIĆ (Podgorica)

Fakultet za crnogorski jezik i književnost – Cetinje

adnan.cirgic@fcjk.me

DRAGOMIR VUJIČIĆ I CRNOGORSKA DIJALEKTOLOGIJA

Autor ovoga priloga daje kratak osvrt na doprinos Dragomira Vujičića crnogorskoj dijalektologiji, ne ulazeći u leksikološka, leksikografska i onomastička pitanja kojima se bavio.

Ključne riječi: *Dragomir Vujičić, dijalektologija, montenegrstica*

Crna Gora dala je više talentovanih lingvista koji su, uglavnom radeći i živeći izvan domovine, ostavili značajne rezultate prije svega u crnogorskoj dijalektologiji. Većina je sve svoje značajnije dijalektološke prinose posvetila crnogorskim govorima, a gotovo svi dali su i monografski opis jednoga od tih govora. O nekima od njih opširnije smo pisali na drugome mjestu.¹ No ne treba zaboraviti ni one koji su ostavili značajne radove i o pojedinačnim pojavama u crnogorskim govorima. Jedan od takvih je i Dragomir Vujičić.

¹ Videti: Adnan Čirgić, *Dijalektolozi i crnogorski jezik*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Podgorica, 2014.

Osamdeset je godina od rođenja Dragomira Vujičića, crnogorskoga jezikoslovca čiji je život i rad uglavnom vezan za Sarajevo i za bosansko-hercegovačku dijalektološku problematiku. Rođen je 1935. godine u selu Šumатовac kod Žabljaka. Studirao je u Sarajevu, đe je 1959. godine diplomirao na Odsjeku za srpskohrvatski jezik i jugoslovenske književnosti. Najveći dio radnoga vijeka (1967–1992) proveo je u ANUBiH, đe je stekao i zvanje naučnoga savjetnika. Predstavljao je Dragomir Vujičić ANUBiH u Međuakademijskome odboru za dijalektološke atlase, Međuakademijskome odboru za onomastiku, Međuakademijskome odboru za leksikologiju i leksikografiju. Bio je rukovodilac projekta „Kompleksno ispitivanje bosansko-hercegovačkih govora“ pri Institutu za jezik u Sarajevu. Pet godina bio je i predsjednik Odbora za jezik CANU, a pred kraj života i profesor na Filozofskome fakultetu u Nikšiću. Bibliografija mu zaprema 120 jedinica, mahom posvećenih bosansko-hercegovačkim govorima.²

Iako je, kako je rečeno, Dragomir Vujičić najznačajniji dio svojega dijalektološkog rada posvetio Bosni i Hercegovini, izvan njegovih interesovanja nije ostala Crna Gora i njena dijalektologija (u najširem smislu). Jedan dio svojih radova posvetio je crnogorskoj jezičkoj problematici, dijalektologiji, leksikologiji i onomastici. Ovaj se kratak osvrt odnosi isključivo na dijalektološke radove njegove. Većina tih radova sabrana je u knjizi *Iz onomastike, leksikologije i dijalektologije* (Unireks, Podgorica, 1996), koja je, kako sam autor u predgovoru ističe, objavljena na nagovor i podsticaj Branislava Ostojića.

Dvije su bitne razlike Dragomira Vujičića u odnosu na ostale crnogorske dijalektologe njegove i starije generacije. Crnogorski su govori za njega *crnogorski*. To je sasvim jasno iz svih njegovih studija. (Druga je stvar što je sve to posmatrao u okviru tzv. srpskohrvatskoga jezika i tzv. srpskohrvatske dijalektologije.) Tako recimo u tekstu naslovljenu *Crnogorski govori istočnohercegovačkog tipa u svjetlu leksičkog materijala*³ već u prvoj rečenici govore iz naslova precizno definiše kao *sjeverozapadni crnogorski govori*. I u cijelome ih tekstu naziva tako, a na jednome mjestu je sasvim decidan: „područje sjeverozapadnih crnogorskih govora, koji se nazivaju mlađim novoštokavskim ijekavskim govorima ili hercegovačkim...“ Druga je njegova bitna razlika, ovim povodom manje zanimljiva, to što je značajnu pažnju posvetio

² Biografski podaci dati su na osnovu nekrologa Miodraga Jovanovića: „Prof. dr Dragomir Vujičić (1935–1997)“, *Riječ*, III/1, Filozofski fakultet, Nikšić, 1997, str. 110–111. U nekrologu nije rečeno da li je Vujičićeva bibliografija objavljena, a mi je nijesmo mogli naći u Nacionalnoj biblioteci „Đurđe Crnojević“ na Cetinju.

³ Dragomir Vujičić, „Crnogorski govori istočnohercegovačkog tipa u svjetlu leksičkog materijala“, *Iz onomastike, leksikologije i dijalektologije*, Unireks, Podgorica, 1996, str. 175–182.

dijalektalnoj leksici, semantici i sintaksi, odnosno kako sam kaže „tvoračkoj snazi“ narodnih govora: „Nije se“, kaže Vujičić, „ili ne sasvim dovoljno, ulazilo u suštinu onih najrazličitijih jezičkih sredstava kojima se običan čovjek zna vrlo umješno poslužiti da bi se izbjegle homonimnosti i da bi se označilo, odnosno imenovalo ono što se želi označiti, imenovati, kazati. Potrebno je marljivo slušati govor i govorenje, potrebno je barem približno sagledati onu širinu i bogatstvo frazeologizama, i onih ustaljenih i onih što odjedanput bljesnu i iznenade svježinom, jedrinom i originalnošću.“⁴ Ili u vezi s leksičkim bogatstvom crnogorskih govora: „U stvari, u koju se god oblast djelatnosti zađe, uvijek se dolazi u situaciju da se sluša gotovo jedno *razmetanje* leksičkim blagom kakvo se rijetko na drugim područjima može sresti. Tamo se (u CG – prim. A. Č.) vrlo često može čuti da čovjek kaže: ‘Pa ne kaže se to tako, to ima svoje ime’ – ili će se reći: ‘A znate li kako se zove to?’“⁵

Iz crnogorske dijalektološke problematike u pomenutu je Vujičićevu knjigu unijet i tekst o odnosu jezika Vuka Stef. Karadžića prema drobnjačkom govoru, kao govoru stare Karadžićeve postojbine,⁶ de autor donosi zanimljive i logične stavove o Karadžićevu jeziku, tršićkome i drobnjačkom govoru, suptilno polemišući i s autoritetima kakav je bio Pavle Ivić. Takav je i tekst o upotrebi imperfekta i aorista u durmitorskome govoru, de opet suptilno koriguje zaključke i građu Jovana Vukovića, zemljaka i starijega kolege i profesora iz Sarajeva. Ne ulazeći u interpretaciju teorijske rasprave o upotrebi imperfekta i aorista u crnogorskim govorima, ovde ćemo navesti samo Vujičićevo dovođenje u sumnju primjera kojima se u literaturi ilustruje upotreba ta dva glagolska oblika u durmitorskome govoru, jer će to najbolje pokazati koliko je on zapravo bio upućen u crnogorsku dijalektologiju. A upravo je to, navođenje primjera za ilustraciju pojedinih dijalekatskih pojava jedna od većih boljki naše dijalektologije, na što je više puta skrenuo pažnju Vukić Pulević u svojim onomastičkim studijama.⁷ Tako Vujičić zapaža: „Tako, na primjer, nama su, po prirodi stvari, neprirodni Vukovićevi oblici: ‘malo prije *kosiše* ljudi dolje u polju’, – ili: ‘malo prije *razgovaraše* naši ljudi o kosidbi’, jer podvučeni oblici ovdje su mogli doći samo u imperfektu. Isto tako, neprirodna su nam i poređenja konstrukcija: *pasijagu* ovce u brdu i *malo prije pasijagu* ovce gore u brdu, jer će se samo u nekim prilikama, uz naknadno pitanje (Kad? – Malo prije...), durmitorski čovjek poslužiti priloškom odredbom, što

⁴ Isto, str. 176–177.

⁵ Isto, str. 179.

⁶ Dragomir Vujičić, „Odnos Vukova jezika prema drobnjačkom govoru“, *Iz onomastike, leksikologije i dijalektologije*, Unireks, Podgorica, 1996, str. 183–194.

⁷ Videti: Vukić Pulević, *Crnogorske onomastičke studije*, Institut za crnogorski jezik i književnost, Podgorica, 2012.

je ipak nešto drugo. (Navedena konstatacija mogla bi važiti i za cijelu Crnu Goru – prim. A. Č.) Ni ona druga upoređivanja s aoristom nisu takođe mnogo prirodna i adekvatna: ‘Šta *radiše* oni tamo (...)’? *Šideše i piše* kavu’. Jer, toga nema u govorima, barem ne u onim koje mi poznajemo...⁸

I još je po nečemu Dragomir Vujičić bio izuzetak od ostalih crnogorskih lingvista. Bio je jedini jezikoslovac u Crnoj Gori koji je sarađivao s Vojislavom P. Nikčevićem, od kojega su ostali, što zbog filološkoga tradicionalizma što iz drugih razloga, zazirali ili s njime nerijetko i neakademski polemisali. Kao potvrda za tu saradnju stoji Vujičićev tekst „Prilog proučavanju oaze starocrnogorskog govora na području istroromanskog jezika (na predlošku građe Josipa Ribarića, Branka Miletića i drugih – susreti i komparacije)”⁹ u kojemu na samome početku zahvaljuje Vojislavu P. Nikčeviću na podacima vezanim za iseljavanje Crnogoraca u Peroj. Ta studija nije plod terenskih ispitivanja niti donosi novu građu. Ona je plod komparativne analize građe koju je skupio Josip Ribarić s onom koju su publikovali Branko Miletić u monografiji o crmničko-me govoru i Radosav Bošković & Mječislav Malecki u pregledu „dijalekata Stare Crne Gore“. Ne smije se smetnuti s uma da je teško raditi bilo kakvo vjerodostojnije poređenje perojskoga govora s crnogorskim govorima jer su monografije o crnogorskim govorima odraz stanja u XX vijeku, a perojski je govor izgubio kontakt s maticom polovinom XVII vijeka – dovoljno dugo da neke današnje perojske osobine budu izgubljene u matici. Uostalom, odavno je poznato da dijalekatska periferija bolje čuva starije stanje, a perojski govor u datome slučaju ima sličan položaj. U svakome slučaju, ovđe Vujičićevu studiju o perojskome govoru ne navodimo samo kao potvrdu raznovrsnosti njegovih interesovanja no i kao pokazatelj da je u nauci sarađivao i s onima koji su bili nosioci zvanično nepoželjnih ideja, kakav je bio Vojislav P. Nikčević.

U vezi s time vrijedi pomenuti još jedan njegov značajan rad, iz oblasti crnogorske dijalektologije svakako najznačajniji. To je Vujičićev referat koji je izložen na skupu *Crnogorski govori* 1983. u Crnogorskoj akademiji nauka i umjetnosti u Titogradu (Podgorici) – „Jedan opštiji pogled na rezultate dosadašnjih ispitivanja crnogorskih govora”.¹⁰ S naučnom skromnošću i bez

⁸ Dragomir Vujičić, „Neka zapažanja u vezi s upotrebom imperfekta u današnjem durmitorskom govoru“, *Iz onomastike, leksikologije i dijalektologije*, Unireks, Podgorica, 1996, str. 195–199.

⁹ Dragomir Vujičić, „Prilog proučavanju oaze starocrnogorskog govora na području istroromanskog jezika (na predlošku građe Josipa Ribarića, Branka Miletića i drugih – susreti i komparacije)“, In: Josip Ribarić, *O perojskom govoru (leksikografski prinosi)*, Građu prikupio i priredio Milorad Nikčević, Osijek, 2004, str. 173–183.

¹⁰ Dragomir Vujičić, „Jedan opštiji pogled na rezultate dosadašnjih ispitivanja crnogorskih govora“, *Iz onomastike, leksikologije i dijalektologije*, Unireks, Podgorica, 2006, str. 200–215. Objavljen je i u zborniku *Crnogorski govori*, CANU, Titograd, 1984.

pretenzija da iznosi kvalifikacije o studijama o crnogorskim govorima Dragomir Vujičić naveo je bezmalo sve značajnije radove o toj problematici od prvih sistematskih ispitivanja (tj. od rada Milana Rešetara) pa do 80-ih godina XX vijeka. Opet za razliku od ostalih crnogorskih jezikoslovaca, osobito onih koji su učestvovali na tome skupu, on nije preskočio da ravnopravno spomene i one koji svoje stavove nijesu na tome skupu mogli iznijeti, kakvi su bili recimo Radoslav Rotković i Vojislav P. Nikčević, čije studije nijesu bile čak ni iz oblasti crnogorske dijalektologije no iz istorije jezika, što i nije bilo direktno u vezi s temom. Za tu priliku naveo je Rotkovićevu studiju *Tragajući za Ljubišom* (Pobjeda, Titograd, 1982), a Nikčevićeve radove nije posebno navodio nego je samo naznačio da je riječ o radovima „o narodnom jeziku u crnogorskoj književnosti različitih perioda“¹¹, što je bila čak i hrabrost jer je riječ o Nikčevićevim radovima objavljenima u zagrebačkoj *Kritici i Jeziku*, koji su izazvali pravu lavinu polemika s pojedinim srpskim lingvističkim autoritetima, kakav je bio Pavle Ivić, što je bio učesnik i na tome skupu.

Na kraju još i ovo. Dragomir Vujičić bio je jedini učesnik na tome skupu koji je bez poruge i otpora spomenuo eventualnu standardizaciju crnogorskog „književnojezičkog izraza na temelju povezivanja njegovog s crnogorskim dijalekatskim izrazom. Naravno i o tome se smireno i naučno može razgovarati...“¹² Kao da je to bila opomena onim učesnicima koji su uslijedili i koji su nastojali obesmisлити svaki pokušaj crnogorske jezičke standardizacije. Dragomir Vujičić zaslužuje znatno širi osvrt od ovoga, osvrt koji bi morao obuhvatiti njegove radove iz oblasti crnogorske leksikologije, osobito dijalekatske, te radove iz oblasti crnogorske onomastike. Do tada neka ovaj osvrt bude samo podsećanje na njega, a povodom osamdesete godišnjice rođenja.

Literatura

- Čirgić, Adnan: *Dijalektolozi i crnogorski jezik*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Podgorica, 2014.
- Jovanović, Miodrag: „Prof. dr Dragomir Vujičić (1935–1997)“, *Riječ*, III/1, Filozofski fakultet, Nikšić, 1997, str. 110–111.
- Pulević, Vukić: *Crnogorske onomastičke studije*, Institut za crnogorski jezik i književnost, Podgorica, 2012.
- Vujičić, Dragomir: „Crnogorski govori istočnohercegovačkog tipa u svjetlu leksičkog materijala“, *Iz onomastike, leksikologije i dijalektologije*, Unireks, Podgorica, 1996, str. 175–182.

¹¹ Isto, str. 209.

¹² Isto, str. 200.

- Vujičić, Dragomir: „Jedan opštiji pogled na rezultate dosadašnjih ispitivanja crnogorskih govora“, *Iz onomastike, leksikologije i dijalektologije*, Unireks, Podgorica, 2006, str. 200–215.
- Vujičić, Dragomir: „Neka zapažanja u vezi s upotrebom imperfekta u današnjem durmitorskom govoru“, *Iz onomastike, leksikologije i dijalektologije*, Unireks, Podgorica, 1996, str. 195–199.
- Vujičić, Dragomir: „Odnos Vukova jezika prema drobnjačkom govoru“, *Iz onomastike, leksikologije i dijalektologije*, Unireks, Podgorica, 1996, str. 183–194.
- Vujičić, Dragomir: „Prilog proučavanju oaze starocrnogorskog govora na području istroromanskog jezika (na predlošku građe Josipa Ribarića, Branaka Miletića i drugih – susreti i komparacije)“, In: Josip Ribarić, *O peroj-skom govoru (leksikografski prinosi)*, Građu prikupio i priredio Milorad Nikčević, Osijek, 2004, str. 173–183.

Adnan ČIRGIĆ

DRAGOMIR VUJIČIĆ AND MONTENEGRIN DIALECTOLOGY

The author of the present paper makes a short reflection on the contribution of Dragomir Vujičić to Montenegrin dialectology, avoiding the discussion of lexicological, lexicographic and onomastic issues he dealt with.

Key words: *Dragomir Vujičić, dialectology, Montenegristics*